

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO ĮSTATYMO NR. I-1489 PAPILDYMO 23³
STRAIPSNIU
ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys. Įstatymo projekto tikslai ir uždaviniai.

Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2022 m. rugpjūčio 24 d. Nr. V-1269 įsakymu „Dėl priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo“ buvo patvirtintos atnaujintos bendrojo ugdymo programos. Šiuo įsakymu nustatyta, kad įgyvendinant visas bendrąsias programas, yra ugdomos septynios kompetencijos, kurių viena yra pilietiškumo. Ministro įsakymu buvo patvirtintos ir atnaujintos privaloma Pilietiškumo pagrindų bei pasirenkama Nacionalinio saugumo ir krašto gynybos bendrosios programos. Taip pat patvirtinta nauja Gyvenimo įgūdžių bendroji programa, kuri įgyvendinama pradinio ir pagrindinio ugdymo klasėse. Šios programos sudėtinė dalis yra civilinės saugos klausimai. Atnaujintos bendrojo ugdymo programos pradėtos įgyvendinti 2023 m. rugsėjo 1 d.

2022 m. buvo pristatytas Krašto apsaugos ir Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos bendras projektas – Pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kursą mokiniams, kuriuo siekiama stiprinti mokinių pilietiškumą, gerinti jų žinias apie nacionalinį saugumą ir suteikti jiems praktinių įgūdžių. 2021–2022 mokslo metų pabaigoje dešimtyje šalies mokyklų pradėta organizuoti pilotinė šio kurso programa 9 (I gimnazijos) klasių mokiniams.

2022–2023 mokslo metų pradžioje, pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kursas organizuotas dar dešimtyje šalies mokyklų, o pavasarį jau 73 šalies mokyklų devintokai dalyvavo šiame kurse – t. y. apie 3600 mokinių arba maždaug 14 proc. visų šalies devintokų. 2023–2024 m. m. kurso mokymuose dalyvavo apie 50 proc., o nuo šių – 2024–2025 – mokslo metų kursas kasmet organizuojamas visose šalies mokyklose – t. y. 100 proc. devintokų.

Rengiant kurso programą atsižvelgta į šių dienų aktualijas ir pastarųjų metų įvykius. Karas Ukrainoje ir visuomenės reakcijos į jį, keliama klausimai ir jaučiama nežinomybė, ką daryti, kaip elgtis, tik patvirtino tokio kurso būtinybę, o COVID-19 pandemijos metu įgytos patirtys ir išryškėjusios spragos tapo atspirties tašku, svarstant mokymų temas ir planuojant praktinių veiklų gaires. Lietuvos šaulių sąjungos (toliau – LŠS) patirtis dirbant su jaunimu bei parengtos ir jau ne vienus metus praktiškai pritaikomos jaunųjų šaulių ugdymo programos tapo pagrindu rengiant pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kurso programą. Tam buvo adaptuota jaunųjų šaulių I pakopos programa, ją papildant specifinėmis temomis.

Programos pagrindas – temos apie pasiruošimą ir elgesį ekstremaliosiomis situacijomis. 3 dienų trukmės pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kurso metu mokiniai mokomi piliečių vaidmens valstybės gynyboje, praktinių išgyvenimo lauko sąlygomis įgūdžių – maisto ir vandens paruošimo, orientavimosi vietovėje, palapinių statymo ir mazgų rišimo būdų, bendrosios saugos bei pirmosios medicininės pagalbos. Įgytas žinias moksleiviai pritaiko kurso pabaigoje organizuojamame žygyje. Mokymais visose šalies mokyklose rūpinasi LŠS. Kursą veda atsargos kariai, šauliai, profesinės karo tarnybos kariai.

Nuo pat pirmųjų dienų šį kursą palankiai įvertino švietimo bendruomenė, mokiniai ir jų tėvai. Tačiau šiandieninė geopolitinė ir saugumo situacija diktuoja, jog valstybės gynybai turi būti pasiruošę visi, ruoštis pradėdant jau mokykloje. Bet praktinių žinių moksleiviams vis dar trūksta. Būtinai didesnis mokinių pasiruošimas ekstremalioms situacijoms, krizėms ar karui, įskaitant ir praktinius ginklo valdymo įgūdžius.

Todėl pilietiškumo ir gynybos įgūdžių ugdymo svarba švietimo sistemos sandaroje paskatino parengti Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 papildymo 23³ straipsniu įstatymo projektą (toliau – Įstatymo projektas), kuriuo siekiama sustiprinti pilietiškumo ir gynybos įgūdžių ugdymą mokykloje ir laipsniškai išplėsti pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kursą į pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį (5-8 kl.) ir vidurinio ugdymo programą (11-12 (gimnazijos III-IV) kl.). Tai

leis išsamiau išaiškinti kurso temas, jas išdėstyti plačiau, įtraukti naujų temų, dar labiau įtvirtinti gynybos įgūdžius šalies moksleiviams.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai ir rengėjai.

Įstatymo projektą inicijavo Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininko pavaduotojas Laurynas Kasčiūnas. Įstatymo projektą parengė Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininko pavaduotojo patarėjas Simonas Klimanskis.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai?

2023–2024 ir 2024–2025 mokslo metų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrųjų ugdymo planuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023 m. balandžio 24 d. įsakymu Nr. V-586, (toliau – Bendrieji ugdymo planai) numatyta, kad nuo šių 2024–2025 mokslo metų visos mokyklos, vykdančios pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį, 9, I gimnazijos klasių mokiniams įgyvendina integruotą pilietiškumo ir gynybos įgūdžių ugdymo veiklą (toliau – integruota ugdymo veikla). Integruotą ugdymo veiklą vykdo LŠS:

- integruotai ugdymo veiklai įgyvendinti skiriamos 3 ugdymo dienos per mokslo metus. Iš anksto numatoma organizavimo laikas ir eiga: nuosekliai viena po kitos ar su laiko pertrauka po kiekvienos dienos, ar pasirenkant kitokią organizavimo eigą. Per dieną organizuojamų veiklų trukmė negali būti ilgesnė nei ugdymo proceso per dieną, numatyta Lietuvos higienos normoje HN 21:2017 „Mokykla, vykdanči bendrojo ugdymo programas. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtintoje Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. rugpjūčio 10 d. įsakymu Nr. V-773 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 21:2017 „Mokykla, vykdanči bendrojo ugdymo programas. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ (toliau – Higienos norma);

- mokiniai iš anksto supažindinami su planuojamos organizuoti integruotos ugdymo veiklos tikslais ir turiniu, siejant su dalykų bendrųjų programų turiniu;

- 3 dienų trukmės integruotoms ugdymo veikloms organizuoti pertvarkomas pamokų tvarkaraštis, siekiant užtikrinti sklandų ugdymo procesą mokykloje;

- apie mokinių dalyvavimą integruotose ugdymo veiklose, mokykla informuoja mokinių tėvus (globėjus, rūpintojus);

- dalyvavimą integruotose ugdymo veiklose mokykla suderina su savininko teises ir pareigas įgyvendinančia institucija (valstybinės mokyklos – biudžetinės įstaigos), savivaldybės vykdomąja institucija ar jos įgaliotu savivaldybės administracijos direktoriumi (savivaldybės mokyklos – biudžetinės įstaigos), dalyvių susirinkimu (savininku) (valstybinės, savivaldybės mokyklos – viešosios įstaigos ir nevalstybinės mokyklos).

Pažymėtina, kad 2025–2026 ir 2026–2027 mokslo metų bendrųjų ugdymo planų projekte Nr. 25-3275, kuriuo keičiami Bendrieji ugdymo planai, numatoma, kad Visose mokyklose, vykdančiose pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį, – 9, I gimnazijos klasių mokiniams organizuojamas pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kursas (toliau – PGĮK), kurį veda Lietuvos šaulių sąjunga. Įgyvendinant PGĮK:

- skiriamos 3 ugdymo dienos per mokslo metus. Iš anksto numatomas organizavimo laikas ir eiga: nuosekliai, viena po kitos, ar su laiko pertrauka po kiekvienos dienos, ar pasirenkant kitokią organizavimo eigą. Atitinkamai pertvarkomas pamokų tvarkaraštis. Per dieną organizuojamų veiklų trukmė negali būti ilgesnė nei ugdymo proceso per dieną, numatytą Higienos normoje;

- mokiniai ir jų tėvai (globėjai, rūpintojai) supažindinami su PGĮK tikslais, veiklomis, organizavimo ypatumais iš anksto;

- mokinyi gali būti atleidžiamas mokyklos vadovo sprendimu nuo dalyvavimo PGĮK;

- jeigu yra gautas tėvų (globėjų, rūpintojų) prašymas dėl atleidimo dėl objektyvių priežasčių (liga, trauma, nelaimė ir kt.). Atleistam mokiniui sudaroma galimybė dalyvauti PGĮK kitais mokslo metais;

- jeigu yra gauta asmens sveikatos priežiūros įstaigos gydytojų konsultacinės komisijos rekomendacija atleisti nuo PGĮK.

Taigi, pagal atnaujintus Bendruosius ugdymo planus pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kursą numatoma organizuoti taip, kaip dabar – 9, I gimnazijos klasių mokiniams, tam skiriant 3 ugdymo dienas per mokslo metus. Kursą ves LŠS.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Įstatymo projektu siūloma Švietimo įstatyme reglamentuoti pilietiškumo ir gynybos įgūdžių ugdymą. Konkrečiai siūloma nustatyti, kad pilietiškumo ir gynybos įgūdžių ugdymo tikslas – suteikti mokiniams žinių ir ugdyti praktinius įgūdžius nacionalinio saugumo, piliečių vaidmens valstybės gynyboje ir pasirengimo ekstremaliosioms situacijoms srityse.

Toks ugdymas būtų vykdomas integruojant reikalingas kompetencijas į visų bendrojo ugdymo dalykų ugdymą, per atskirus bendrojo ugdymo dalykus ir įgyvendinat pilietiškumo ir gynybos įgūdžių ugdymo kursą. Konkrečią pilietiškumo ir gynybos įgūdžių ugdymo tvarką, t. y. kokias temas integruoti į kitus dalykus, kokias dėstyti, kaip atskirą dalyką, nustatytų švietimo, mokslo ir sporto ministras.

2025-2026 mokslo metais visiems mokiniams, besimokantiems pagal pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį (9-10 (gimnazijos I-II) kl.), du kartus per programos įgyvendinimą būtų organizuojamas pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kursas, kurį vestų LŠS.

2026-2027 mokslo metais visiems mokiniams, besimokantiems pagal pagrindinio ugdymo programą, du kartus per pagrindinio ugdymo programos pirmosios (5-8 kl.) ir antrosios dalies (9-10 (gimnazijos I-II) kl.) įgyvendinimą būtų organizuojamas pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kursas, kurį vestų LŠS.

2027-2028 mokslo metais visiems mokiniams, besimokantiems pagal pagrindinio ugdymo programą, keturis kartus per pagrindinio ugdymo programos pirmosios dalies (5-8 kl.) ir du kartus per pagrindinio ugdymo programos antrosios dalies (9-10 (gimnazijos I-II) kl.) įgyvendinimą organizuojamas pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kursas, kurį vestų LŠS.

Nuo 2028-2029 mokslo metų visiems mokiniams, besimokantiems pagal pagrindinio ir vidurinio ugdymo programą, keturis kartus per pagrindinio ugdymo programos pirmosios dalies (5-8 kl.), du kartus per pagrindinio ugdymo programos antrosios dalies (9-10 (gimnazijos I-II) kl.) ir vieną kartą per vidurinio ugdymo programos (11-12 (gimnazijos III-IV) kl.) įgyvendinimą organizuojamas pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kursas, kurį vestų LŠS.

Kurso turinį (kokiomis temomis būtų ugdomos mokinių žinios ir įgūdžiai) ir trukmę (kiek dienų per mokslo metus) nustatytų krašto apsaugos ministras, suderinęs su švietimo, mokslo ir sporto ministru ir LŠS, organizavimo tvarką – švietimo, mokslo ir sporto ministras, suderinęs su krašto apsaugos ministru ir LŠS. Tam ministrai turės priimti atitinkamus įsakymus. Tinkamiausias laikas kurso organizavimui būtų birželio pradžia. Kurso vedimui LŠS galėtų pasitelkti atsargos karius ir profesinės karo tarnybos karius.

Tikimasi, kad pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kurso išplėtimas leis plačiau ir išsamiau išdėstyti temas, suteikti mokiniams daugiau reikalingų praktinių įgūdžių. O bendrai tai prisidės prie jaunimo atsparumo didinimo.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Priėmus Įstatymo projektą neigiamų pasekmių nenumatoma. Priešingai – išplėtus pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kursą į vyresnes klases, kaip minėta, bus stiprinamas mokinių pilietiškumas, labiau pagerintos jų žinios apie nacionalinį saugumą, piliečių vaidmenį valstybės gynyboje, suteikiant dar daugiau reikalingų praktinių įgūdžių.

6. Galima priimto įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Priimtas Įstatymo projektas neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Galima priimto įstatymo įgyvendinimo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Įstatymas neturės įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

8. Įstatymo projekto atitiktis strateginio lygmens planavimo dokumentams.

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą: kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios?

Priėmus Įstatymo projektą, kitų teisės aktų priimti, keisti ar pripažinti negaliojančiais nereikės.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka?

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymo projekte nėra sąvokų ar jas įvardijančių terminų, kuriuos reikėtų įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus?

Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

12. Įstatymo įgyvendinimui reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, juos priimti turintys subjektai.

Priėmus Įstatymo projektą, reikės tikslinti 2024–2025 ir 2025–2026 mokslo metų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendruosius ugdymo planus, kuriuos tvirtina švietimo, mokslo ir sporto ministras, ir juose numatyti siūlomą teisinį reguliavimą.

Krašto apsaugos ministras, suderinęs su švietimo, mokslo ir sporto ministru ir LŠS, turės įsakymu nustatyti pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kurso turinį ir trukmę.

Švietimo, mokslo ir sporto ministras, suderinęs su krašto apsaugos ministru ir LŠS, turės įsakymu nustatyti pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kurso organizavimo tvarką.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)?

Išplėtus pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kursą, daugėjant kurso pamokų, kurias veda šauliai skaičiui, tikėtina, kad LŠS gali nepakakti turimų instruktorių. Todėl gali tekti apsispręsti, ar kursą ves tik šauliai, atsargos kariai ir profesinės karo tarnybos kariai, ar tam papildomai reikės šaulių apmokytų kokybiškų instruktorių, kurie gebėtų įtraukti mokinius į kurso užsiėmimus. Tokiu atveju tokių instruktorių paruošimui, jų darbo apmokėjimui reikėtų papildomų valstybės biudžeto lėšų.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Nebuvo gauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas ir sritis.

„Pilietiškumas“, „gynybos įgūdžiai“, „pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kursas“, „ugdymas“, „mokiniai“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Nėra.